

บทที่ 2

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในประเทศไทย

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ซึ่งหมายถึง สถานที่อันเป็นศูนย์กลางในการให้บริการรับฝากและถอนหลักทรัพย์ และบริการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการหักบัญชี¹ โดยการจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้เกิดขึ้นในหลายประเทศที่ตลาดทุนมีการพัฒนาและขยายตัวอย่างมากเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น เนื่องจากการก่อตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นี้ก่อให้เกิดความสะดวกและความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในตลาดซื้อขายหลักทรัพย์ ซึ่งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของตลาดทุนในแต่ละประเทศ

ปัจจุบันในประเทศไทยมีศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เพียงแห่งเดียว คือ บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด (Thailand Securities Depository Co.,Ltd. หรือ TSD) ซึ่งเป็นบริษัทย่อยที่ตลาดหลักทรัพย์ถือหุ้นอยู่ 99.99%² โดยบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ทำหน้าที่เป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์และสำนักหักบัญชีเพียงแห่งเดียวในประเทศ³ โดยมีความเป็นมาในการจัดตั้งและรูปแบบการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

¹ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 220 วรรค 2

² ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2539 (ม.ป.ท., 2541), หน้า

³ บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด, ระบบงานรับฝากหลักทรัพย์และการชำระราคาหลักทรัพย์ (ม.ป.ท., 2541), หน้า 1.

2.1 ความเป็นมาและการจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในประเทศไทย

2.1.1 ความเป็นมาของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในประเทศไทย

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2531 โดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดตั้งและได้จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานภายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อรองรับธุรกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นั้นมีแนวความคิดมาจากการจัดตั้งศูนย์รับฝากใบหุ้น (Share Depository Center) เพื่อพัฒนาระบบการให้บริการหลังการซื้อขาย (Back Office Services) ซึ่งเกิดจากการพยายามแก้ปัญหาของงานนายทะเบียนของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยประสบอยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับปริมาณงานของนายทะเบียนในการโอนหุ้นมีมาก ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ใบหุ้นสูง ปัญหาเรื่องความปลอดภัย และปัญหาข้อพิพาทระหว่างลูกค้ากับบริษัทสมาชิก เนื่องจากการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนมือกันอย่างรวดเร็วในปริมาณมหาศาล ทำให้การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ในการส่งมอบหุ้นและการชำระราคาไม่ทันกับรายการซื้อขายที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังมีวัตถุประสงค์ประโยชน์ในการลดงานทะเบียนหุ้นและปัญหาในเรื่องการปลอมแปลงหรือทุจริตเกี่ยวกับเอกสารในขณะนั้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้⁴

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517

⁴รายละเอียดสรุปจากบทความของสุทธิชัย จิตรวานิช, ศูนย์รับฝากใบหุ้น (SHARE DEPOSITORY CENTER) วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2529) : 29-35.

1. ปริมาณงานของศูนย์ทะเบียนโอนหุ้นมาก เนื่องจากการที่กฎหมายได้กำหนดขั้นตอนของการจดทะเบียนโอนหุ้นไว้มาก เช่น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนหุ้นจะต้องออกไปหุ้นใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้น และในการออกไปหุ้น กรรมการของบริษัทผู้ออกหุ้นต้องลงนามในใบหุ้นด้วยตนเองอย่างน้อย 1 คน ทำให้การออกไปหุ้นใหม่เป็นไปได้โดยล่าช้าไม่ทันต่อสภาพธุรกิจ

2. ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ใบหุ้นสูง เนื่องจากการจัดพิมพ์ใบหุ้นจะต้องคำนึงถึงการป้องกันการปลอมแปลงใบหุ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้กระดาษ Security และต่อไปหากบริษัทจะต้องออกไปหุ้นให้ตรงตามหน่วยการซื้อขาย (Board Lot) ด้วยแล้ว จำนวนใบหุ้นที่จะต้องออกจะมีจำนวนมาก หรือหากหุ้นของบริษัทใดมีการซื้อขายเป็นจำนวนมากแล้ว ก็จะต้องเปลี่ยนใบหุ้นหรืออีกนัยหนึ่งคือออกไปหุ้นใหม่ทุกคราวที่มีการโอนหุ้นไม่ว่าหุ้นนั้นจะได้โอนทั้งหมดหรือบางส่วนก็ตาม จะยิ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ใบหุ้นสูงมากขึ้น

3. ปัญหาเรื่องความปลอดภัยจากการทุจริตปลอมแปลงใบหุ้นและเอกสารการโอนหุ้น เพราะเหตุที่การจดทะเบียนโอนหุ้นและการออกไปหุ้นใหม่เป็นไปได้โดยล่าช้า ทำให้ผู้รับโอนไม่นิยมที่จะจดทะเบียนโอนหุ้นกันทันที แต่จะรองจนกว่าบริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นเพื่อประชุมผู้ถือหุ้น เพื่อจ่ายเงินปันผล ตลอดจนสิทธิในการซื้อหุ้นใหม่ เป็นโอกาสให้เกิดการปลอมแปลงใบหุ้นและเอกสารการโอนหุ้นได้ง่าย ทั้งนี้เพราะสมาชิกที่ทำการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์จะไม่มีโอกาสทราบได้เลยว่ามีใบหุ้นและตราสารโอนหุ้นซ้ำกัน จนกว่าจะยื่นขอจดทะเบียนโอนหุ้นต่อนายทะเบียนบริษัท

4. ปัญหาข้อพิพาทระหว่างลูกค้ำกับบริษัทสมาชิก เป็นกรณีที่บริษัทสมาชิกนำเอาหุ้นที่บริษัทสมาชิกซื้อมาภายหลังที่ลูกค้ำมีคำสั่งให้ซื้อ ซึ่งมีราคาต่ำกว่าในวันที่ลูกค้ำสั่งซื้อมามอบให้แก่ลูกค้ำ หรือกรณีบริษัทสมาชิกนำเอาหุ้นของลูกค้ำไปขายโดยมิได้รับคำสั่งจากลูกค้ำ ปัญหาดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาจากการโอนลอยหุ้น และการที่บริษัทสมาชิกถือปฏิบัติในทำนองที่ว่าหุ้นนั้นเป็นสังกะทรัพย์นั่นเอง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีแนวความคิดที่จะจัดตั้งศูนย์รับฝากใบหุ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีแนวคิดว่าการมีศูนย์รับฝากใบหุ้นจะช่วยแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

1. ทำให้ปริมาณงานของศูนย์ทะเบียนโอนหุ้นลดน้อยลงมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจดทะเบียนโอนหุ้นจะลดลง เพราะว่าหุ้นส่วนหนึ่งที่อยู่ในชื่อของศูนย์รับฝากใบหุ้นจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนมากนัก

2. ลดค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ใบหุ้น เพราะเมื่อจัดตั้งหน่วยงานศูนย์รับฝากใบหุ้นขึ้น จะมีการออกใบหุ้นให้เฉพาะผู้ถือหุ้นถาวรหรือผู้ที่ต้องการใบหุ้นจริง ๆ เท่านั้น ส่วนหุ้นที่ยังหมุนเวียนอยู่ในระบบการซื้อขาย จะไม่มีการออกใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นแต่อย่างใด แต่จะออกในนามของศูนย์รับฝากใบหุ้น เท่านั้น

3. ลดปัญหาเรื่องการปลอมแปลงใบหุ้น เนื่องจากปริมาณงานโอนหุ้นกับนายทะเบียนจะน้อยลง ทำให้นายทะเบียนมีเวลาตรวจตราความถูกต้องสมบูรณ์ของใบหุ้น และตราสารการโอนหุ้นได้ละเอียดยิ่งขึ้น

4. ลดปัญหาข้อพิพาทระหว่างลูกค้ากับบริษัทสมาชิก เพราะมีหน่วยงานศูนย์รับฝากใบหุ้นเป็นตัวกลาง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2531 คณะกรรมการบริหารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้มีมติให้มีการศึกษาการจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ขึ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ต่อมาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้จัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ขึ้นเป็นหน่วยงานภายในตลาดหลัก

ทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2531⁶ โดยวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นั้น เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการให้บริการในระบบหลังการซื้อขาย (Back Office System) ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยอำนวยความสะดวกในการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ได้มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งยังผลให้การซื้อขายหุ้นมีความคล่องตัวมากขึ้น อีกทั้งยังประหยัดและปลอดภัยจากการปลอมแปลงหรือสูญหาย⁷

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้พัฒนาระบบการให้บริการรับฝากหลักทรัพย์ จากเดิมที่เป็นการรับฝากโดยมีใบหลักทรัพย์มาเป็นระบบไร้ใบหุ้น (Scripless) โดยนำระบบไร้ใบหลักทรัพย์เข้ามาใช้ในการฝากหลักทรัพย์ การชำระราคา และส่งมอบหลักทรัพย์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2535⁸

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นกรอบของตลาดทุนทั้งระบบ โดยกฎหมายดังกล่าวได้ตั้งคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลตลาดทุน ซึ่งรวมถึงการออกหลักทรัพย์จำหน่ายให้กับประชาชนในตลาด

⁶บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด, “ระบบงานรับฝากหลักทรัพย์และการชำระราคาหลักทรัพย์,” เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ระบบงานรับฝากหลักทรัพย์และการชำระราคาหลักทรัพย์ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2539. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁷ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2539 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 31.

⁸ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2536 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 28.

⁹บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด, “ระบบงานรับฝากหลักทรัพย์และการชำระราคาหลักทรัพย์”, หน้า 2.

แรก การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรอง การดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์ ธุรกิจหลักทรัพย์ และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุนและธุรกิจหลักทรัพย์⁹⁾

การจัดตั้งและการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งมีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้บุคคลที่จะประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการ ก.ล.ต. ยกเว้นกรณีในตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ให้ประกอบการได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.¹⁰⁾

ต่อมาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้จัดตั้งบริษัทจำกัดเพื่อประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ คือ บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด โดยประกอบธุรกิจให้บริการเกี่ยวกับหลักทรัพย์ ได้แก่ สำนักหักบัญชี ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และนายทะเบียนหลักทรัพย์ เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์ได้มีนโยบายที่ต้องการเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการด้านรับฝากหลักทรัพย์ ด้านการชำระบัญชีหลักทรัพย์ และด้านทะเบียนหุ้น รวมทั้งให้สามารถเสนอบริการต่อสถาบันที่เกี่ยวข้องในตลาดทุนได้อย่างไม่จำกัด โดยดำเนินงานในลักษณะองค์กรธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹⁾ และรองรับการพัฒนาด้านตลาดทุนและการระดมทุนจากต่างประเทศ

⁹⁾ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ตลาดหุ้นในประเทศไทย (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 5.

¹⁰⁾ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 224

¹¹⁾ ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์(ประเทศไทย) จำกัด, รายงานประจำปี 2538 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 5.

บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด จดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2537¹² โดยมีตลาดหลักทรัพย์ถือหุ้นอยู่ 99.99% TSD จึงมีฐานะเป็นบริษัทย่อยของตลาดหลักทรัพย์ และเริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2538¹³ โดยประกอบกำรเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ สำนักหักบัญชี และนายทะเบียนหลักทรัพย์

บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นบริษัทจำกัดที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกำรเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ จึงได้รับการยกเว้นการขออนุญาตประกอบกำรเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จากคณะกรรมการ ก.ล.ด. ได้¹⁴

2.1.2 การจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในประเทศไทย

การจัดตั้งและการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดหลักเกณฑ์ให้บุคคลที่จะประกอบกำรเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ต้องขออนุญาตในการประกอบกำรเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นธุรกิจที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการ ก.ล.ด. บุคคลที่จะประกอบธุรกิจเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จึงต้องดำเนินการขออนุญาตในการประกอบกำรดังกล่าว โดยหน่วยงานที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตคือคณะกรรมการ ก.ล.ด. ยกเว้นตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้จัดตั้ง

¹² บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด, “ระบบงานรับฝากหลักทรัพย์และการชำระราคาหลักทรัพย์”, หน้า 2.

¹³ บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด. เรื่องเดียวกัน

¹⁴ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 224

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งนั้นสามารถประกอบ การได้โดยไม่ต้องได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.¹⁵

ในปัจจุบันตลาดหลักทรัพย์ได้จัดตั้งบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อประกอบการศูนย์รับฝากหลักทรัพย์โดยจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด โดยศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์ประกอบการเองนั้นได้รับการยกเว้นให้ ประกอบการได้โดยไม่ต้องได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.

ในการจัดตั้งบริษัทจำกัดเพื่อประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ นั้น ตลาดหลักทรัพย์อาศัยอำนาจตามกฎหมายซึ่งกำหนดให้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจการตลาดหลักทรัพย์มีอำนาจจัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นองค์กร ธุรกิจที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับตลาดหลักทรัพย์โดยเป็นธุรกิจให้บริการเกี่ยวกับหลัก ทรัพย์¹⁶

2.2 การดำเนินงานของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในปัจจุบัน

การดำเนินงานของบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็น บริษัทจำกัดที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์อันเป็น องค์กรธุรกิจให้บริการเกี่ยวกับหลักทรัพย์ มีรูปแบบการดำเนินงาน ดังนี้

¹⁵ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 224

¹⁶ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 153

2.2.1 ลักษณะขององค์กรธุรกิจ

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในปัจจุบันประกอบการโดย บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่คือตลาดหลักทรัพย์ถือหุ้น 99.99%

บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด จัดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในหมวดว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ส่วนตลาดหลักทรัพย์ที่เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535¹⁷ โดยสภาพของบุคคล บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด จึงมีฐานะเป็นนิติบุคคลแตกต่างหากจากตลาดหลักทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่วางกฎเกณฑ์การประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นั้นได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบการโดยใช้ถ้อยคำ “ตลาดหลักทรัพย์” ซึ่งหมายความถึงศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้ตลาดหลักทรัพย์รวมถึงบริษัทจำกัดที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้น และถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้แล้วทั้งหมดของบริษัทจำกัดนั้น¹⁸ เป็นการกำหนดถ้อยคำเฉพาะที่ใช้สำหรับการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์โดยองค์กรที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งและดำเนินการในกฎหมายฉบับดังกล่าวเท่านั้น มิได้หมายความว่าให้บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด และตลาดหลักทรัพย์เป็นนิติบุคคลเดียวกัน

¹⁷ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 153

¹⁸ พระราชบัญญัติ หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 224

การดำเนินงานของบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทจำกัดจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท โดยมีคณะกรรมการบริษัทเป็นผู้บริหารและวางนโยบายของบริษัท¹⁹

ในส่วนของการดำเนินงานในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ เช่น การรับฝากหลักทรัพย์ กฎหมายกำหนดให้การประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ คือ คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและควบคุมการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้น โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบการดังกล่าว และนำหลักเกณฑ์นั้นขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.

2.2.2 กฎหมายที่รองรับการดำเนินงานของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในปัจจุบัน

ก. พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการต่างๆของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ทั้งในส่วนของการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และในส่วนของการดำเนินการต่างๆที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และกำหนดหน้าที่ของศูนย์รับฝากในการรับฝากหลักทรัพย์เป็นพิเศษนอกเหนือจากการฝากหลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 นั้น กำหนดให้คณะกรรมการ ก.ล.ต. เป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและควบคุมการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ คือ โดยมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้ และกรณีในตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ขึ้น คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและควบคุม

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1144

การดำเนินงานโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ดังกล่าวและนำหลักเกณฑ์นั้นขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ด.

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่วางกฎเกณฑ์การประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นั้นได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์การประกอบการโดยใช้ถ้อยคำตลาดหลักทรัพย์ที่หมายถึงศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดให้ตลาดหลักทรัพย์รวมถึงบริษัทจำกัดที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้น และถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้แล้วทั้งหมดของบริษัทจำกัดนั้น

ข. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นกรอบในการฝากทรัพย์และหลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญา ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ฝากกับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ในส่วนที่นอกเหนือจากการถูกกำหนดตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยผู้ฝากและผู้รับฝากจะมีภาระหน้าที่ต่อกันตามสัญญาฝากทรัพย์ ซึ่งเป็นบุคคลสิทธิ (Personal Right) ที่ผูกพันเฉพาะบุคคลที่มีสิทธิคือคู่สัญญาเท่านั้น ดังนั้น ผู้ที่จะสามารถดำเนินการใด ๆ กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ต้องเป็นผู้ฝากเท่านั้น ส่วนเจ้าของหลักทรัพย์ที่ไม่ใช่ผู้ฝากจะไม่สามารถติดต่อขอดำเนินการใด ๆ กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้ โดยบุคคลสิทธิหมายถึงสิทธิที่มีวัตถุประสงค์เป็นการกระทำหรือควั่นการกระทำ อันเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือบุคคลอันเป็นสิทธิเรียกร้อง

2.2.3 หน่วยงานที่กำกับดูแล

การดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์โดยในปัจจุบันมีศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่กำกับดูแลการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ไว้ ดังต่อไปนี้

ก. คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและควบคุมการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

ข. คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ในกรณีที่ตลาดหลักทรัพย์ประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและควบคุมการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบการดังกล่าวได้ และนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.²⁰

ปัจจุบันบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยมีคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้วางนโยบายและควบคุมการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบการดังกล่าวเพื่อรองรับการดำเนินงานศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และเมื่อมีการออกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ต้องนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ต.

2.2.4 การให้บริการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ให้บริการในการเปิดบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการเก็บรักษาและเพื่อการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดซื้อขายหลักทรัพย์และบริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ ดังต่อไปนี้

²⁰ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 224

ก. บริการรับฝากและเก็บรักษาหลักทรัพย์ของผู้ฝากและลูกค้ำของผู้ฝาก
 ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จะเก็บรักษาหลักทรัพย์ที่ฝาก หลักทรัพย์ที่ฝาก
 ถูกเก็บรักษาไว้ในบัญชีฝากหลักทรัพย์ที่ผู้ฝากเปิดไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยมีบัญชี
 ฝากหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ ซึ่งแยกตามลักษณะของหลักทรัพย์ที่ฝาก ดังต่อไปนี้²¹

1) บัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการเก็บรักษา (Custody Account) ซึ่งเป็น
 บัญชีฝากหลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อให้ผู้ฝากฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

2) บัญชีฝากหลักทรัพย์ที่อยู่ระหว่างการห้ามขาย (Silent Period
 Account) ซึ่งเป็นบัญชีฝากหลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อให้ผู้ฝากที่เป็นบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ ฝาก
 หลักทรัพย์ที่อยู่ระหว่างการห้ามผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นหรือผู้
 บริหารของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ที่เป็นบริษัทจดทะเบียนขายหุ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
 โดยวันห้ามขายเริ่มตั้งแต่วันที่บริษัทเริ่มทำการขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

3) บัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำนำ (Pledge Account) ซึ่งเป็นบัญชี
 ฝากหลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อให้ผู้ฝากซึ่งเป็นผู้รับจำนำฝากหลักทรัพย์ที่รับจำนำ

4) บัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการให้ยืม ซึ่งเป็นบัญชีฝากหลักทรัพย์ที่มี
 ไว้เพื่อให้สมาชิกที่ประสงค์จะให้ยืมหลักทรัพย์ในระบบศูนย์รับฝาก ฝากหลักทรัพย์ดังกล่าว

ในการฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ศูนย์รับฝากหลัก
 ทรัพย์กำหนดให้ผู้ฝากต้องเปิดบัญชีฝากหลักทรัพย์สำหรับเก็บรักษาหลักทรัพย์ที่เป็นของผู้
 ฝาก และหลักทรัพย์ของลูกค้ำ แยกต่างหากจากกัน

หลักทรัพย์ที่ฝากจะอยู่ในชื่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ และกฎหมายให้
 สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากนั้น ศูนย์รับฝากถือแทนตามจำนวนที่
 ปรากฏในสมุดทะเบียนของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์

ข. บริการในการเปิดบัญชีเพื่อการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์²² ให้
 สมาชิกของตลาดหลักทรัพย์ ตลาดตราสารหนี้ และตลาดรองอื่นที่ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

²¹ ระเบียบวิธีปฏิบัติบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การ
 บริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝาก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542 ข้อ 11

ข. บริการในการเปิดบัญชีเพื่อการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์²² ให้สมาชิกของตลาดหลักทรัพย์ ตลาดตราสารหนี้ และตลาดรองอื่นที่ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ กำหนด ใช้ในการส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ โดยการเปิดบัญชีไว้กับศูนย์รับฝาก และใช้วิธีการบันทึกการโอนทางบัญชี เพื่อลดปัญหาอันเนื่องจากการส่งมอบโดยวิธีการส่งมอบใบหลักทรัพย์ให้แก่กัน และทำให้การโอนหลักทรัพย์สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้วยการโอนโดยใช้วิธีบันทึกการโอนทางบัญชี (Book-entry System)

ค. บริการอื่นที่เกี่ยวข้อง

1) การจำหน่ายหลักทรัพย์สำหรับผู้ฝากสามารถจำหน่ายหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ หรือสามารถจำหน่ายหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝาก ผู้รับจำหน่ายเปิดบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่ายไว้กับศูนย์รับฝาก และโอนหลักทรัพย์จำหน่ายเข้าไปในบัญชีฝากหลักทรัพย์ดังกล่าว

2) การยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (Stock Lending) สำหรับการส่งมอบหลักทรัพย์ที่ผิดนัดส่งมอบต่อสำนักหักบัญชี (cover failed)

2.2.5 ประโยชน์ในการฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

ในปัจจุบันผู้ถือหลักทรัพย์อาจเก็บรักษาหลักทรัพย์ไว้ด้วยตนเองหรือมอบให้ผู้อื่นดูแลเก็บรักษาแทน หรือนำมาฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจในการรับหลักทรัพย์ ซึ่งประโยชน์ในการฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์มีดังต่อไปนี้

²² ระเบียบวิธีปฏิบัติบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การบริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝาก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542 ข้อ 12

1) ช่วยลดภาระการเก็บรักษาใบหลักทรัพย์ของผู้ถือหลักทรัพย์ ผู้รับฝากหลักทรัพย์หรือผู้ที่ประกอบธุรกิจซื้อขายหลักทรัพย์ ตลอดจนลดค่าใช้จ่ายและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2) ช่วยลดปัญหาใบหลักทรัพย์สูญหายและการทุจริตของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ในกรณีของการส่งมอบใบหลักทรัพย์จากการซื้อขายหลักทรัพย์

3) การเก็บรักษาหลักทรัพย์สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเนื่องจากการรวบรวมเก็บไว้ที่ศูนย์รับฝากแต่เพียงแห่งเดียว

4) อำนวยความสะดวกในการส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดซื้อขายหลักทรัพย์ โดยผู้ที่ทำการซื้อขายหลักทรัพย์สามารถส่งมอบหลักทรัพย์โดยผ่านสำนักหักบัญชี ซึ่งการส่งมอบหลักทรัพย์จะดำเนินการโดยสำนักหักบัญชี และใช้วิธีการบันทึกการโอนทางบัญชีในบัญชีเพื่อการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ของผู้ที่ส่งมอบและรับมอบหลักทรัพย์ที่เปิดไว้กับศูนย์รับฝาก เพื่อลดปัญหาอันเนื่องจากการส่งมอบโดยวิธีการส่งมอบใบหลักทรัพย์ให้แก่กัน และทำให้การโอนหลักทรัพย์สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันตลาดที่ทำการซื้อขายหลักทรัพย์ เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตลาดตราสารหนี้ จะใช้วิธีการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์โดยผ่านระบบสำนักหักบัญชีซึ่งดำเนินการโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งการส่งมอบหลักทรัพย์จะใช้วิธีการส่งมอบหลักทรัพย์โดยการบันทึกการโอนทางบัญชี (Book-entry System) ในบัญชีฝากหลักทรัพย์ที่สมาชิกผู้รับมอบและส่งมอบเปิดไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

5) ช่วยลดภาระการจัดพิมพ์ใบหลักทรัพย์ กรณีที่ผู้ถือหลักทรัพย์ประสงค์จะฝากหลักทรัพย์นั้นไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

2.2.6 หน้าที่ของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นผู้รับฝากหลักทรัพย์ มีหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ดังต่อไปนี้

1. หน้าี่ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

(1) การส่งบัญชีรายชื่อผู้ถือหลักทรัพย์

ในวันปิดสมุดทะเบียนศูนย์รับฝากหลักทรัพย์มีหน้าที่รวบรวมบัญชีหลักทรัพย์ที่ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์รับฝากไว้ และรวบรวมบัญชีรายชื่อผู้ถือหลักทรัพย์ในวันก่อนวันแรกที่ปิดสมุดทะเบียนจากผู้ฝากหลักทรัพย์ส่งให้นายทะเบียนของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์²³

(2) การถือหลักทรัพย์แทนผู้ถือหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์

กฎหมายกำหนดให้ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์รับ โอนหลักทรัพย์ที่ฝากไว้ในชื่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์²⁴

(3) การขอออกใบหลักทรัพย์ให้กับผู้ถือหลักทรัพย์ที่ขอดอนใบหลักทรัพย์²⁵

ในกรณีที่ผู้ถือหลักทรัพย์ขอดอนหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ผู้ถือหลักทรัพย์ที่ขอดอนหลักทรัพย์จะยื่นเอกสารขอดอนหลักทรัพย์และเอกสารขอออกใบหลักทรัพย์ต่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์เพื่อขอออกใบหลักทรัพย์ในชื่อของผู้ถือหลักทรัพย์

การยื่นคำขอดอนหลักทรัพย์และการขอออกใบหลักทรัพย์นั้น หากผู้ถือหลักทรัพย์ไม่ใช่ผู้ฝากต้องดำเนินการผ่านผู้ฝากหลักทรัพย์รายที่ผู้ถือหลักทรัพย์ฝากหลักทรัพย์ไว้ในบัญชีฝากหลักทรัพย์ของผู้ฝากรายนั้น

²³ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 225

²⁴ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 225

²⁵ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 227

2. หน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการฝากทรัพย์

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากนั้นนอกจากอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แล้ว ยังอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการฝากทรัพย์ซึ่งเป็นกรอบของสัญญาฝากทรัพย์

ลักษณะทั่วไปของสัญญาฝากทรัพย์ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือได้ โดยผู้รับฝากตกลงที่จะเก็บรักษาทรัพย์ไว้ในอารักขาแห่งตนแล้วจะคืนให้ผู้ฝาก สัญญาฝากทรัพย์นั้นจะเป็นสัญญาที่มีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้²⁶ หากเป็นสัญญาที่มีค่าตอบแทนซึ่งจะมีผลถึงสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา โดยสัญญาฝากทรัพย์ที่มีค่าตอบแทนจะมีลักษณะของสัญญาต่างตอบแทนซึ่งทั้งสองฝ่ายจะมีหนี้ต่อกัน โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ต่อกัน การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นั้นผู้ฝากต้องชำระค่าธรรมเนียม²⁷ จึงเป็นการฝากทรัพย์ที่มีบำเหน็จ โดยศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายรับฝากหลักทรัพย์มีหน้าที่โดยสรุปได้ดังนี้

(1) ในการรับฝากทรัพย์สิน ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เป็นผู้รับฝากโดยเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ฝาก ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จึงเป็นผู้รับฝากที่มีบำเหน็จในการรับฝากหลักทรัพย์ จึงต้องใช้ความระมัดระวังเหมือนวิญญูชนที่พึงปฏิบัติ รวมทั้งใช้ฝีมือพิเศษเฉพาะการในการที่จะพึงใช้ฝีมือนั้นด้วย²⁸

(2) ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์ เป็นผู้รับฝากหลักทรัพย์จัดเป็นผู้รับฝากที่มีวิชาชีพเฉพาะกิจการจึงต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่ธรรมดาต้องใช้และสมควรใช้ในกิจการอย่างนั้น²⁹

²⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 658 และ 659

²⁷ ระเบียบวิธีปฏิบัติบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การบริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝาก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542 ข้อ 25

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 วรรค 2

²⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 วรรค 2

(3) ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์เป็นต้องส่งมอบหลักทรัพย์ที่รับฝากให้ผู้ฝากตามเวลาที่กำหนด¹⁰ หรือตามที่ผู้ฝากเรียกคืน¹¹

2.3 การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝาก

ในปัจจุบัน ผู้ถือหลักทรัพย์สามารถเลือกที่จะนำหลักทรัพย์ของตนเข้ามาฝากไว้ในศูนย์รับฝากหรือจะเก็บรักษาหลักทรัพย์ด้วยตนเองก็ได้ หากผู้ถือหลักทรัพย์เลือกที่จะนำหลักทรัพย์เข้ามาฝากในศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ สิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ถือหลักทรัพย์และศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ รวมทั้งบุคคลอื่นจะอยู่ภายใต้กฎหมายหลัก 3 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด และกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับการฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ดังนี้

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์นั้น กฎหมายและหน่วยงานที่กำกับดูแลและศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการฝากหลักทรัพย์และการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ไว้ ดังต่อไปนี้

2.3.1 บุคคลที่จะใช้บริการฝากหลักทรัพย์

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ให้บริการรับฝากหลักทรัพย์และบริการที่เกี่ยวข้องเฉพาะสมาชิกของศูนย์รับฝากซึ่งเรียกว่าผู้ฝากเท่านั้น บุคคลที่ไม่ใช่ผู้ฝากจะไม่สามารถใช้บริการใด ๆ ต่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 662

³¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 วรรค 3

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้บุคคลที่ประสงค์จะใช้บริการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ต้องขออนุญาตเป็นผู้ฝากต่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์และต้องได้รับอนุญาตจากศูนย์รับฝากให้เป็นผู้ฝาก³² ซึ่งผู้ฝากหมายความว่า เป็นบุคคลที่ศูนย์รับฝากอนุญาตให้ใช้บริการฝาก ถอน หรือโอนหลักทรัพย์หรือใช้บริการหักบัญชีโอนหลักทรัพย์เพื่อการส่งมอบและรับมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขาย³³

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์กำหนดประเภทของบุคคลที่อาจขอเป็นผู้ฝากไว้โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่ประกอบธุรกิจการซื้อขายหลักทรัพย์หรือตราสารหนี้ในตลาดซื้อขายหลักทรัพย์ ตามที่คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์กำหนดโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ที่ให้คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์จึงเป็นผู้กำหนดประเภทบุคคลที่ศูนย์รับฝากจะรับเป็นผู้ฝากหลักทรัพย์ไว้ดังต่อไปนี้³⁴

- (1) บริษัทหลักทรัพย์
- (2) ธนาคาร
- (3) บริษัทเงินทุน ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน
- (4) บริษัทประกันชีวิตหรือบริษัทประกันวินาศภัยตามกฎหมายว่าด้วยประกันชีวิตหรือประกันวินาศภัย
- (5) สถาบันการเงินที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นเฉพาะ
- (6) บุคคลที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด³⁵ได้แก่

³² ระเบียบวิธีปฏิบัติของบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์(ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การบริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝาก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542

³³ ประกาศคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2537 ข้อ 2

³⁴ เรื่องเดียวกัน. ข้อ 4

(6) บุคคลที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด³⁵ ได้แก่

(6.1) ผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวม

(6.2) ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้

(6.3) ผู้ดูแลและเก็บรักษาหลักทรัพย์ (Custodian)

(6.4) บริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ที่ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์กำหนดหลัก

เกณฑ์การฝากหลักทรัพย์ไว้เป็นกรณีพิเศษ เช่น บริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ที่ฝากใบหลักทรัพย์
ของบุคคลที่ถูกห้ามขายภายในเวลาที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด (Silent Period)

ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์รับฝากหลักทรัพย์กับสมาชิกที่เป็นผู้ฝาก จะเป็น
ไปตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ว่าด้วย การฝากทรัพย์ โดยในส่วนของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลัก
ทรัพย์จะกำหนดสิทธิหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์และหน้าที่บางประการของผู้ฝากและ
ศูนย์รับฝาก และในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้
ฝากกับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ตามบทบัญญัติว่าด้วยการฝากทรัพย์

2.3.2 หลักทรัพย์ที่รับฝาก

ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ได้ให้บริการรับฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นตราสารที่
เปลี่ยนมือได้ที่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

โดยประเภทหลักทรัพย์ที่รับฝากจะเป็นไปตามที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด
เดิมนั้นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลัก
ทรัพย์ จึงรับฝากหลักทรัพย์เฉพาะหลักทรัพย์ที่เป็นหลักทรัพย์จดทะเบียน³⁶ หรือหลักทรัพย์ที่

³⁵ ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง บุคคลที่ศูนย์รับฝาก
อาจอนุญาตให้เป็นผู้ฝาก ลงวันที่ 31 มกราคม 2539

อยู่ระหว่างการยื่นคำขอเป็นหลักทรัพยจดทะเบียนเท่านั้น ซึ่งหลักทรัพยดังกล่าวนั้นจะเป็นหลักทรัพยที่ตลาดหลักทรัพยรับเป็นหลักทรัพยจดทะเบียน ได้แก่ หลักทรัพย หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิหรือหุ้นกู้ หุ้นกู้แปลงสภาพ

ในปัจจุบัน ศูนย์รับฝากหลักทรัพยจะรับฝากหลักทรัพยที่ตลาดหลักทรัพยกำหนดให้รับฝากได้ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะหลักทรัพยจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพยหรือหลักทรัพยที่อยู่ระหว่างการยื่นคำขอเป็นหลักทรัพยจดทะเบียนเท่านั้น

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพยเป็นผู้มีอำนาจกำหนดประเภทหลักทรัพยที่ศูนย์รับฝากจะรับฝากได้³⁶ โดยหลักทรัพยที่ศูนย์รับฝากหลักทรัพยจะรับฝากนั้นคณะกรรมการตลาดหลักทรัพยไว้ดังต่อไปนี้³⁷

- (1) พันธบัตร
- (2) หุ้น
- (3) หุ้นกู้
- (4) หน่วยลงทุนอันได้แก่ ตราสารหรือหลักฐานแสดงสิทธิในทรัพยสินของกองทุนรวม
- (5) ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้น
- (6) ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นกู้
- (7) ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหน่วยลงทุน

หลักทรัพยจดทะเบียน หมายความว่า หลักทรัพยที่ได้รับการจดทะเบียนหรือได้รับอนุญาตให้ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย

³⁶ พระราชบัญญัติหลักทรัพยและตลาดหลักทรัพย พ.ศ. 2535 มาตรา 224

³⁷ ประกาศคณะกรรมการตลาดหลักทรัพยแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2537 ข้อ 3

(8) หลักทรัพย์อื่นใดที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดเพิ่มเติม³⁸ เช่น ใบแสดงสิทธิในการซื้อหุ้นเพิ่มทุนที่โอนสิทธิได้ (Transferable Subscription Right) ใบสำคัญแสดงสิทธิอนุพันธ์ (derivatives warrant) และออปชั่น (option)

2.3.3 วิธีการฝากหลักทรัพย์

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากนั้นนอกจากจะต้องเป็นบุคคลที่ศูนย์รับฝากอนุญาตให้เป็นผู้ฝากและหลักทรัพย์ต้องเป็นประเภทที่ศูนย์รับฝากกำหนด วิธีการฝากหลักทรัพย์จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ในการรับฝากหลักทรัพย์ ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จะรับฝากหลักทรัพย์จากผู้ฝากซึ่งเป็นสมาชิกของศูนย์รับฝาก โดยผู้ฝากสามารถฝากหลักทรัพย์ประเภทที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้ฝากไว้กับศูนย์รับฝากได้ โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ศูนย์รับฝากกำหนดฝาก

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ฝากหลักทรัพย์ต้องส่งมอบใบหลักทรัพย์ที่ผู้ถือหลักทรัพย์สลักหลังโอนแล้วต่อศูนย์รับฝาก โดยศูนย์รับฝากจะรับโอนหลักทรัพย์ที่รับฝากไว้ในชื่อของศูนย์รับฝาก ในฐานะที่ถือแทนผู้ฝากหลักทรัพย์หรือลูกค้าของผู้ฝากหลักทรัพย์ซึ่งเป็นเจ้าของหลักทรัพย์³⁹

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากนั้น นอกจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แล้วจะนำหลักเกณฑ์การฝากหลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การฝาก

³⁸ ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง หลักทรัพย์ที่ศูนย์รับฝากอาจรับฝาก (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2542

³⁹ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา 225 และ 226

ทรัพย์สินคือโดยสาระสำคัญของการฝากทรัพย์สิน คือสัญญาฝากทรัพย์สินจะสมบูรณ์เมื่อมีการส่งมอบทรัพย์สินที่ฝาก โดยการส่งมอบการครอบครองให้ผู้รับฝากถือไว้ในการเก็บรักษา⁴⁰ หากไม่มีการส่งมอบการครอบครองให้เก็บรักษาจะไม่ใช่การฝากทรัพย์สิน การส่งมอบนั้นอาจส่งมอบโดยตรงหรือส่งมอบโดยปริยายก็ได้

ใบหลักทรัพย์สินของหลักทรัพย์สินที่นำมาฝากจะถูกยกเลิกและส่งคืนบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์สินตามวิธีการดังกล่าว

หลักทรัพย์สินที่ผู้ฝากหลักทรัพย์สินนำมาฝากนั้นอาจเป็นหลักทรัพย์สินที่ผู้ฝากหลักทรัพย์สินเป็นเจ้าของหรือหลักทรัพย์สินที่ลูกค้ำของผู้ฝากเป็นเจ้าของ⁴¹

กรณีที่เป็นหลักทรัพย์สินที่ลูกค้ำของผู้ฝากเป็นเจ้าของ การฝากหลักทรัพย์สินดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากลูกค้ำผู้เป็นเจ้าของหลักทรัพย์สินก่อน

การฝากหลักทรัพย์สินในศูนย์รับฝากหลักทรัพย์สินไม่มีกำหนดเวลา จึงเป็นลักษณะของสัญญาที่ไม่มีกำหนดเวลา คู่สัญญามีสิทธิยกเลิกสัญญาได้ สัญญาจะระงับเมื่อมีการคืนทรัพย์สิน

2.3.4 การถอนหลักทรัพย์สิน

เจ้าของหลักทรัพย์สินที่ฝากหลักทรัพย์สินไว้กับศูนย์รับฝากนั้น สามารถขอลอนหลักทรัพย์สินดังกล่าวได้ โดยการขอลอนหลักทรัพย์สินนั้น เจ้าของหลักทรัพย์สินต้องยื่นคำขอลอนหลักทรัพย์สินโดยผ่านผู้ฝาก คำขอลอนจะยื่นมาพร้อมกับเอกสารการขอออกใบหลักทรัพย์สินใหม่

เมื่อศูนย์รับฝากได้รับเอกสารดังกล่าวศูนย์รับฝากจะแจ้งชื่อเจ้าของหลักทรัพย์สินให้ผู้ออกหลักทรัพย์สินทราบ ผู้ออกหลักทรัพย์สินมีหน้าที่บันทึกชื่อเจ้าของหลักทรัพย์สินนั้นลง

⁴⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 657

⁴¹ ประกาศคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการในการประกอบการเป็นศูนย์รับฝากหลักทรัพย์สิน ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2537 ข้อ 9

ในสมุดทะเบียนของผู้ออกหลักทรัพย์พร้อมทั้งออกใบหลักทรัพย์ใหม่ในชื่อเจ้าของหลักทรัพย์ด้วย

ในการถอนหลักทรัพย์ ผู้ฝากต้องขอลอนใบหลักทรัพย์ในชื่อเจ้าของหลักทรัพย์

ศูนย์รับฝากจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการถอนหลักทรัพย์⁴² ให้ผู้ฝากต้องยื่นคำขอลอนหลักทรัพย์ที่กำหนด พร้อมกับคำขอให้ออกใบหลักทรัพย์และเอกสารหลักฐานต่างต่อศูนย์รับฝาก เช่น หลักฐานประกอบการถอนหลักทรัพย์ตามที่นายทะเบียนของผู้ออกหลักทรัพย์กำหนด กรณีที่บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ไม่ได้เป็นนายทะเบียน

เมื่อศูนย์รับฝากยื่นขอออกใบหลักทรัพย์ต่อนายทะเบียนแล้ว ผู้ฝากจะขอยกเลิกรายการถอนหลักทรัพย์ที่ได้ยื่นไว้แล้วไม่ได้ แต่ถ้าคำขอหรือเอกสารหลักฐานที่ผู้ฝากยื่นไว้ นั้น ไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ศูนย์รับฝากอาจยกเลิกรายการถอนหลักทรัพย์นั้นได้

ศูนย์รับฝากจะพิจารณาความถูกต้องครบถ้วนของคำขอและเอกสารหลักฐานดังกล่าวและในบัญชีฝากหลักทรัพย์ของผู้ฝากมีหลักทรัพย์เพียงพอกับการถอนหลักทรัพย์ ศูนย์รับฝากจะหักหลักทรัพย์ในบัญชีฝากหลักทรัพย์ของผู้ฝากตามจำนวนที่ขอลอน และจะออกใบรับให้แก่ผู้ฝาก ภายในวันที่ผู้ฝากยื่นขอลอน

ในการขอรับใบหลักทรัพย์ที่ขอลอน ผู้ฝากต้องยื่นใบรับต่อศูนย์รับฝาก โดยจะขอรับใบหลักทรัพย์ได้ภายในเวลาเจ็ดวันนับแต่วันที่กำหนดในใบรับ

2.3.5 การถือหลักทรัพย์ที่ฝากอยู่ในศูนย์รับฝาก

การฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ จากวิธีการฝากหลักทรัพย์ไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ที่เจ้าของหลักทรัพย์ต้องส่งมอบใบหลักทรัพย์และคำขอลงทะเบียนการ โอนให้ศูนย์รับฝากเป็นผู้ถือหลักทรัพย์แทนเจ้าของหลักทรัพย์ต่อศูนย์รับฝาก

⁴² ระเบียบวิธีปฏิบัติของบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การบริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542

โดยผ่านผู้ฝาก โดยศูนย์รับฝากจะบันทึกรายการฝากหลักทรัพย์นั้นลงในบัญชีฝากหลักทรัพย์ของผู้ฝากนั้น

เมื่อศูนย์รับฝากรับโอนหลักทรัพย์ไว้ในชื่อของศูนย์รับฝาก ศูนย์รับฝากเป็นผู้ถือหลักทรัพย์ และเมื่อศูนย์รับฝากดำเนินการขอให้นายทะเบียนลงทะเบียนการโอนว่าศูนย์รับฝากเป็นผู้ถือหลักทรัพย์ ในสมุดทะเบียนผู้ถือหลักทรัพย์ปรากฏชื่อศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ เป็นผู้ถือหลักทรัพย์

การถือหลักทรัพย์โดยศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ กฎหมายรองรับว่าศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ถือหลักทรัพย์แทนเจ้าของหลักทรัพย์⁴³ ในสมุดทะเบียนของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์จะปรากฏชื่อศูนย์รับฝากเป็นผู้ถือหลักทรัพย์และกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าศูนย์รับฝากถือแทนผู้ถือหลักทรัพย์

2.3.6 การโอนหลักทรัพย์

หลักทรัพย์ที่ฝากไว้ในศูนย์รับฝากหลักทรัพย์จะถูกเก็บรักษาหลักทรัพย์ไว้ในบัญชีฝากหลักทรัพย์โดยการบันทึกตัวเลขจำนวนหลักทรัพย์ไว้ในบัญชีฝากหลักทรัพย์ การโอนหลักทรัพย์ที่ฝากไว้ในศูนย์รับฝากใช้ระบบโอนตัวเลขบัญชีฝากหลักทรัพย์ (Book-entry) โดยบันทึกการโอนทางบัญชีเป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ที่มีการโอน

การโอนหลักทรัพย์โดยวิธีบันทึกการโอนทางบัญชีหลักทรัพย์นั้น กฎหมายรองรับ การโอนหลักทรัพย์โดยการโอนบัญชีหลักทรัพย์เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ในกรณีที่เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกที่ได้ซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์⁴⁴

⁴³ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 225 และ มาตรา 226

⁴⁴ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 228

การส่งมอบหลักทรัพย์ที่ฝากในศูนย์รับฝากใช้ระบบการ โอนโดยการ บันทึบบัญชี โดยมีกฎหมายรองรับให้การ โอนบัญชีหลักทรัพย์เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ใน กรณีที่เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกตลาดหลักทรัพย์ที่ทำการซื้อขายหลักทรัพย์ ในตลาดหลักทรัพย์เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ตามกฎหมาย

การส่งมอบหลักทรัพย์ที่ฝากในศูนย์รับฝากใช้ระบบการ โอนโดยการ บันทึบบัญชี แต่มีกฎหมายรองรับให้การ โอนบัญชีหลักทรัพย์เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ เฉพาะกรณีที่เป็นการส่งมอบหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกตลาดหลักทรัพย์ที่ทำการซื้อขายหลัก ทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ไม่ได้รองรับว่าเป็นการส่งมอบในกรณีตามนิติกรรมอื่น เช่น การ จำนำหลักทรัพย์

2.3.7 การจ่ายสิทธิประโยชน์

เมื่อผู้ออกหลักทรัพย์มีการจ่ายสิทธิประโยชน์ ผู้ออกหลักทรัพย์ดังกล่าว ต้องจ่ายสิทธิประโยชน์ดังกล่าวให้กับผู้ถือหลักทรัพย์ที่มีชื่อปรากฏในทะเบียนผู้ถือหลัก ทรัพย์⁴⁵ เช่น ผู้ออกหลักทรัพย์ประเภทหุ้นสามัญที่เป็นบริษัทมหาชนจ่ายเงินปันผล ผู้ออก หลักทรัพย์ดังกล่าวต้องจ่ายเงินปันผล ให้กับผู้ถือหุ้นที่มีชื่อในทะเบียนผู้ถือหุ้น⁴⁶

สำหรับหลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ผู้ออกหลักทรัพย์มี หน้าที่จ่ายสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ถือหลักทรัพย์ตามทะเบียนผู้ถือหลักทรัพย์และตาม บัญชีรายชื่อผู้ถือหลักทรัพย์ที่ศูนย์รับฝากรวบรวมจากบัญชีรายชื่อผู้ถือหลักทรัพย์ที่ผู้ฝากจัด ทำในวันก่อนวันแรกที่ปิดสมุดทะเบียนจากผู้ฝากหลักทรัพย์ส่งให้แก่ผู้ออกหลักทรัพย์ โดย กฎหมายได้กำหนดให้ถือว่าบัญชีรายชื่อดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของทะเบียนผู้ถือหลักทรัพย์⁴⁷

⁴⁵ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 194

⁴⁶ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 115

⁴⁷ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 225

2.3.8 การจำหน่ายหลักทรัพย์

หลักทรัพย์ที่ฝากไว้กับศูนย์รับฝากสามารถจำหน่ายได้ โดยศูนย์รับฝากมีบริการการเปิดบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่าย โดยมีวิธีการคือผู้รับจำหน่ายเปิดบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่ายไว้กับศูนย์รับฝาก และโอนหลักทรัพย์จำหน่ายเข้าไปในบัญชีฝากหลักทรัพย์ดังกล่าว รวมทั้งยื่นเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ต่อศูนย์รับฝากเพื่อให้ศูนย์รับฝากดำเนินการขอจดทะเบียนการจำหน่ายหลักทรัพย์นั้นต่อผู้ออกหลักทรัพย์ต่อไปเพื่อให้การจำหน่ายหลักทรัพย์นั้นมีผลใช้ยื่นผู้ออกหลักทรัพย์ได้ตามกฎหมาย

การจำหน่ายหลักทรัพย์ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด⁴⁸ โดยผู้รับจำหน่ายต้องเป็นเจ้าของบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่ายดังนั้นผู้รับจำหน่ายต้องเป็นผู้ฝากเท่านั้น และผู้ฝากที่เป็นผู้รับจำหน่ายต้องแยกบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่ายตามรายชื่อผู้จำหน่าย ด้วย

ผู้รับจำหน่ายต้องโอนหลักทรัพย์เข้าบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่ายตามจำนวนที่ขอจดทะเบียนจำหน่าย โดยโอนหลักทรัพย์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ต่อเชื่อมกับศูนย์รับฝากหรือยื่นหนังสือโอนบัญชีตามจำนวนที่ขอจดทะเบียนจำหน่ายต่อศูนย์รับฝากหากผู้รับจำหน่ายไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ดังกล่าว

ผู้รับจำหน่ายต้องยื่นเอกสารต่อศูนย์รับฝากในวันที่ได้มีการโอนหลักทรัพย์จำหน่ายเข้าบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่าย ใบนำส่งการจำหน่าย หนังสือจดทะเบียนการจำหน่ายหลักทรัพย์ หลักฐานการโอนหลักทรัพย์จำหน่ายเข้าบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่าย ศูนย์รับฝากจะระงับการถอนหรือการโอนหลักทรัพย์ในบัญชีฝากหลักทรัพย์เพื่อการจำหน่าย ในระหว่างที่จำหน่ายหลักทรัพย์นั้น และจัดส่งหนังสือจดทะเบียนการจำหน่ายหลักทรัพย์ให้แก่นายทะเบียน เพื่อ

⁴⁸ ระเบียบวิธีปฏิบัติของบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่อง การบริการเกี่ยวกับงานศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542
ข้อ 38

ให้นายทะเบียนของผู้ออกหลักทรัพย์จัดบันทึกการจำนำนั้นไว้ในสมุดทะเบียนหลักทรัพย์ของผู้ออกหลักทรัพย์

เมื่อนายทะเบียนจัดแจ้งการจำนำหลักทรัพย์ดังกล่าวแล้ว ศูนย์รับฝากอาจจัดส่งหนังสือตอบรับการจำนำหลักทรัพย์ให้แก่ผู้รับจำนำแทนนายทะเบียน